

Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere

Norsk Sykepleierforbund 2001

FORORD

Norsk Sykepleierforbunds yrkesetiske retningslinjer ble første gang godkjent av landsstyret i 1983. I ettertid ble det utarbeidet kommentarer til retningslinjene og noen av punktene ble endret, men det har ikke vært foretatt en grundig oppdatering siden godkjenningen.

Både Faglig etisk råd og andre har i de senere årene påpekt behovet for en revisjon av retningslinjene. Samfunnet har endret seg og retningslinjene må gjenspeile dette. Vi har fått nye helselover, nye organisasjonsstrukturer og nye etiske problemstillinger og dilemmaer som følge av den medisinske og teknologiske utviklingen.

Da ICNs nye etiske regler forelå våren 2001, besluttet forbundsstyret at NSF's yrkesetiske retningslinjer skulle revideres.

Arbeidet har vært utført av seniorrådgiver Irene Henriksen Aune i samarbeid med Edit Blåsternes og Frank Oterholt fra Faglig etisk råd.

Underveis i prosessen har det vært innhentet kommentarer fra resten av rådets medlemmer, forbundsstyremedlemmer og fylkesledere, NSF's faggrupper, leder av legeföreningens råd for legeetikk, Reidun Førde, filosof Tore Frost, førsteamanuensis Per Nordtvedt og høgskolelektor Åshild Slettebø.

Retningslinjene er også forelagt høyesterettsadvokat Roar Bjerknes for en juridisk vurdering.

Vi takker alle som har bidratt med kommentarer og synspunkter.

Retningslinjene er godkjent av forbundsstyret 18. oktober 2001.

INNHALDSFORTEGNELSE

FORORD	1
INNLEDNING	3
YRKESETISKE RETNINGSLINJER FOR SYKEPLEIERE	5
1. Sykepleiens grunnlag	5
2. Sykepleieren og pasienten	5
3. Sykepleieren og pårørende	6
4. Sykepleieren og sykepleiepraksis	7
5. Sykepleieren og profesjonen	7
6. Sykepleieren og medarbeidere	9
7. Sykepleieren og arbeidsstedet	10
8. Sykepleieren og samfunnet	11

INNLEDNING

Yrkesetiske retningslinjer for sykepleiere bygger på prinsippene i ICNs etiske regler, og grunnleggende menneskerettigheter, slik de kommer til uttrykk i FNs menneskerettighetserklæring.

I *Sykepleiens grunnlag* slås det fast at grunnlaget for all sykepleie skal være respekten for det enkelte menneskes liv og iboende verdighet. Sykepleie skal baseres på barmhjertighet, omsorg og respekt for grunnleggende menneskerettigheter. Retningslinjene utdyper dette og konkretiserer hva som anses som etisk forsvarlig innen en rekke områder.

Sykepleierens mest fundamentale plikt er å vise omsorg for alle som lider, uansett hva årsaken til lidelsen måtte være.

Sykepleieren må erkjenne pasientens sårbarhet, og ivareta hans eller hennes integritet og verdighet med utgangspunkt i den enkeltes opplevde situasjon.

Sykepleierens yrkesetiske ansvar omfatter mennesker i alle stadier, fra livets begynnelse til livets slutt. Det omfatter individ og samfunn, pasient, pårørende, medarbeidere og forholdet til egen profesjon og praksis. Inndelingen av retningslinjene i åtte områder skal tydeliggjøre dette.

De reviderte retningslinjene skiller seg klart fra de opprinnelige ved at antall punkter er økt og kommentarene fjernet for å gjøre retningslinjene mer presise.

Begrepet *pasient* er brukt fordi helselovene klart definerer alle som ”gis eller tilbys helsehjelp” som pasienter. *Helsehjelp* defineres i Pasientrettighetsloven som ”handlinger som har forebyggende, diagnostiske, behandlende, helsebevarende, rehabiliterende eller pleie- og omsorgsformål, og som er utført av helsepersonell”. Vi mener at dette er dekkende for alle former for sykepleie. Å være pasient innebærer dessuten lovfestede rettigheter.

Det yrkesetiske ansvaret har grenseoppganger mot det faglige og juridiske ansvaret. En handling kan være faglig forsvarlig og juridisk tillatt, men etisk uakseptabel. De yrkesetiske retningslinjene skal verken definere hva som er faglig forsvarlig sykepleie eller gjengi lovbestemmelser som regulerer yrkesutøvelsen. De vil heller ikke kunne gi den konkrete løsningen på etiske dilemmaer, men de skal angi retningen når du skal fatte en beslutning.

For at retningslinjene skal bli et praktisk verktøy, må de gjøres levende gjennom daglig bruk. De skal ikke bare være sykepleieprofesjonens yrkesetikk, men den profesjonelle sykepleierens etikk i praksis. ICNs forslag til anvendelse av de etiske reglene og bruk av hovedelementer, kan med fordel også benyttes for de yrkesetiske retningslinjene.

Retningslinjene skal gjenspeile samfunnsutviklingen og nye problemstillinger som sykepleierne stilles overfor. Faglig etisk råd vil heretter gjennomgå de yrkesetiske retningslinjene hvert tredje år for å vurdere behovet for eventuelle justeringer.

Ved å skape fora for etiske debatter på arbeidsplassene, bruke retningslinjene aktivt og gi NSF tilbakemelding der de viser seg å være utilstrekkelige, kan du bidra til å høyne sykepleiernes yrkesetikk og evne til etisk refleksjon. Det er viktig i et samfunn med stadig større kompleksitet og hvor etiske hensyn ofte nedprioriteres.

YRKESETISKE RETNINGSLINJER FOR SYKEPLEIERE

1. Sykepleiens grunnlag

Grunnlaget for all sykepleie skal være respekten for det enkelte menneskes liv og iboende verdighet.

Sykepleie skal baseres på barmhjertighet, omsorg og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

2. Sykepleieren og pasienten

Sykepleieren ivaretar den enkelte pasients integritet, herunder retten til en helhetlig omsorg, retten til å være medbesluttende og retten til ikke å bli krenket.

2.1. Sykepleieren viser omsorg for alle som lider, uansett årsak til lidelsen.

2.2. Sykepleieren beskytter og bevarer liv til det fra naturens side må anses som avsluttet. Tiltak som har til hensikt å fremskynde en pasients død, d.v.s. aktiv dødshjelp, må ikke anvendes. En sykepleier må ikke hjelpe pasienten til selvmord. Å bidra til at hensiktsløs livsforlengende behandling avsluttes eller ikke påbegynnes, regnes ikke som aktiv dødshjelp.

2.3. Sykepleieren respekterer pasientens rett til selv å foreta valg.

- 2.4. Sykepleieren fremmer pasientens mulighet til å ta selvstendige avgjørelser ved å gi tilstrekkelig, tilpasset informasjon og forsikre seg om at informasjonen er forstått.
- 2.5. Sykepleieren bidrar til at pasienten bevarer sin integritet, særlig i situasjoner som innebærer bruk av tvang, tilbakeholdelse eller annen rettighetsbegrensning.
- 2.6. Sykepleieren beskytter pasienten mot krenkende handlinger, særlig i forbindelse med bruk av tvang, straff eller fengsling.
- 2.7. Sykepleieren ivaretar pasientens rett til vern om fortrolige opplysninger.
- 2.8. Sykepleieren unngår relasjoner som kan føre til utnyttelse av pasienten.

3. Sykepleieren og pårørende

Sykepleieren viser respekt og omsorg for pårørende.

- 3.1. Sykepleieren samhandler med pårørende og behandler deres opplysninger med fortrolighet.
- 3.2. Dersom det oppstår interessekonflikter mellom pårørende og pasient, skal hensynet til pasienten prioriteres.

4. Sykepleieren og sykepleiepraksis

Sykepleieren erkjenner og vedkjenner seg et faglig og personlig ansvar for egne handlinger og vurderinger.

- 4.1. Sykepleieren har et personlig ansvar for at egen praksis er faglig og etisk forsvarlig.
- 4.2. Sykepleieren erkjenner grensene for egen kompetanse og praktiserer innenfor disse.
- 4.3. Sykepleieren er bevisst på personlig styrke og begrensning, og søker hjelp og støtte i vanskelige situasjoner.
- 4.4. Sykepleieren beskytter pasienten mot handlinger eller behandlingsopplegg som er faglig og etisk uforsvarlige. Dette gjelder i forhold til egne handlinger, så vel som i forhold til medarbeidere, andre enkeltpersoner eller instanser som handler i strid med pasientens beste.

5. Sykepleieren og profesjonen

Sykepleieren opptrer på en måte som styrker pasientens og samfunnets tillit til profesjonen og respekten for sykepleietjenesten.

- 5.1. Sykepleieren holder sine kunnskaper ved like og sørger stadig for å fornye dem.
- 5.2. Sykepleieren holder seg oppdatert om forskning, utvikling og dokumentert praksis innen eget funksjonsområde.
- 5.3. Sykepleieren medvirker til utviklingen av faglige normer og har et særlig ansvar for å beskrive og tydeliggjøre faglig forsvarlig praksis.
- 5.4. Sykepleieren bidrar til fagutvikling og forskning, og at ny kunnskap innarbeides og anvendes i praksis.
- 5.5. Sykepleieren kan, med henvisning til samvittighetsgrunner, bare be seg fritatt for plikter som hører inn under vedkommendes funksjonsområde, hvis dette er hjemlet i lov, eller skriftlig akseptert av arbeidsgiver.
- 5.6. Sykepleieren unngår å medvirke i markedsføring eller annen kommersiell virksomhet som kan påvirke pasientens og samfunnets tillit til sykepleierens uavhengighet overfor leverandører og produkter.
- 5.7. Sykepleieren må bare bruke titler og betegnelser som vedkommendes utdanning, autorisasjon og stilling berettiger til, og som gir et korrekt inntrykk av kvalifikasjoner og virksomhet.

6. Sykepleieren og medarbeidere

Sykepleieren skal vise respekt for kollegers og andres arbeid og være til støtte i vanskelige faglige eller personlige situasjoner. Dette er ikke til hinder for å ta opp brudd på faglige, etiske eller kollegiale grunnprinsipper.

- 6.1. Sykepleieren motarbeider enhver form for diskriminerende atferd overfor kolleger.
- 6.2. Sykepleieren tar initiativ til og fremmer et tverrfaglig samarbeid på tvers av profesjons- og kompetansegrensene i alle deler av helsetjenesten.
- 6.3. Sykepleieren kjenner og erkjenner egen funksjon og kompetanse i tverrfaglige team, og bidrar aktivt med sine kunnskaper for å løse fellesoppgavene.
- 6.4. Dersom interessekonflikter oppstår mellom ulike faggrupper i forbindelse med løsningen av en oppgave, skal alltid hensynet til pasientens liv og helse prioriteres.

7. Sykepleieren og arbeidsstedet

Sykepleieren skal sette seg inn i den målsetting og funksjon arbeidsstedet har, og være lojal mot gjeldende regler og instruksjoner, så langt disse er i samsvar med sykepleiernes yrkesetikk.

- 7.1. Sykepleieren skal sette seg inn i virksomhetens målsetting og egne rettigheter når et nytt arbeidsforhold innledes, og holde seg oppdatert om endringer i målsetting og lovverk.
- 7.2. Sykepleieren skal bidra til utforming og gjennomføring av klare og faglig forsvarlige målsettinger for virksomheten.
- 7.3. Sykepleieren melder fra når pasienten utsettes for uforsvarlige eller uverdige forhold. Lojalitet overfor arbeidsgiver hindrer ikke dette.
- 7.4. Sykepleieren engasjerer seg i debatter og tiltak som kan bidra til forbedringer på arbeidsstedet.

8. Sykepleieren og samfunnet

Sykepleieren er oppmerksom på sitt profesjonelle og etiske ansvar overfor pasienter, arbeidsstedet og samfunnet, både i et nasjonalt og globalt perspektiv.

- 8.1. Sykepleieren arbeider for en rettferdig ressursfordeling og -forvaltning innen helsetjenesten, både nasjonalt og globalt.
- 8.2. Sykepleieren arbeider for et ressursmessig grunnlag som muliggjør en faglig og etisk forsvarlig sykepleie, tilpasset den enkelte pasients særegne situasjon.
- 8.3. Sykepleieren bidrar til at faglige og etiske normer legges til grunn når sosial- og helsepolitiske beslutninger tas.
- 8.4. Sykepleieren holder seg ajour med den sosial- og helsepolitiske utviklingen og bidrar til prioriteringer som ivaretar de mest omsorgstrengende.
- 8.5. Sykepleieren skal ved offentlig opptreden eller tale gjøre det klart om vedkommende opptrer på vegne av seg selv, yrkesgruppen eller andre.